

№ 3

*12 грудня 2008 р. – Заява Олександра Рибалка Генеральному директорові
ДП “Редакція журналу «Пам’ятки України»” Павлові Рудавському*

Генеральному директору
ДП “Редакція журналу «Пам’ятки
України: історія та культура»”
Рудавському П. І.
Рибалка О. Л.

заява.

Як мені стало відомо, в макеті ч. 1 / 2009 р. “Пам’яток України”, який самостійно готує п. А. Сериков, фігурує моє прізвище як головного редактора. Вимагаю зняти моє прізвище з макета, оскільки до роботи над ним я не маю жодного стосунку: підготовка його відбувалася, коли я перебував у відпустці; я не брав участі в доборі й упорядкуванні матеріалів до цього числа, не знайомився з ними й не підписував макет до друку.

Прошу з цією моєю заявою ознайомити п. А. Серикова.

12.12.2008 р.

О. Л. Рибалко.

P. S. Так само вимагаю зняти моє прізвище з переліку членів редколегії “Пам’яток України” за 1989 р. і 2009 р., оскільки щодо 1989 р. це не відповідає дійсності, а щодо 2009 р. – моїй волі.

О. Р.

Сергій Білокінь (Київ)

Дмитро Якович Телегін (26 жовтня 1919 р. – 1 січня 2011 р.). У 2011 р. пішов з життя патріарх української археології доктор історичних наук, професор, лауреат Державної премії України Дмитро Якович Телегін. Довге життя Дмитра Яковича було віддане археології. Останніми роками він був уособленням великого покоління повоєнних археологів, учнями якого є переважна більшість провідних археологів сучасної України. Його відданість науці, надзвичайна працездатність, багатогранність, небайдужість до різноманітних проблем археології України, величезна наукова спадщина, численні учні та послідовники – усе це дає підстави зарахувати Дмитра Яковича до числа видатних археологів України.

Життя і діяльність цього непересічного дослідника знаменує цілу епоху в розвитку вітчизняної археології. Можна впевнено сказати, що його ім’я буде назавжди вписане до історії не тільки української, але й світової археологічної науки.

Народився Дмитро Якович 26 жовтня 1919 р. у селі Плисове Зміївського району на Харківщині у селянській родині. Під час Великого Голоду його родина перебралася до Донбасу, де у 1936 р., скінчивши річні вчительські курси, сімнадцятирічний Дмитро починає викладати у сільських школах. Війну закінчив у званні сержанта в Кенігсберзі. Після звільнення з армії у 1946 р. Дмитро Якович вступив на історичний факультет Чернівецького університету, а після його закінчення – до аспірантури Інституту археології АН УРСР. Кандидатська дисертація, присвячена неоліту Сіверського Дінця, захищена 1953 р. Головним об’єктом наукових інтересів

MISCELLANEA

Дмитра Яковича упродовж усього життя був неоліт України. Результатом наполегливих досліджень вченого став захист докторської дисертації на тему “Дніпро-донецька неолітична культура” (1967).

Після отримання докторського ступеня Д. Я. Телегін призначається завідувачем відділу археології кам'яної доби Інституту археології АН України, що його він беззмінно очолював майже 20 років. За ці роки відділ здійснив масштабні розкопки ключових пам'яток кам'яної доби України, видав численні статті та монографії, підготував плеяду молодих фахівців, багато з яких стали згодом провідними. Відтак Дмитро Якович був визначальною фігурою у розвитку вивчення кам'яної доби України протягом 70-х – 80-х років ХХ ст.

Різноманітність напрямків творчої активності Д. Я. Телегіна вражає: тут і дослідження пам'яток мезоліту, неоліту й доби міді, і поширення та популяризація знань про археологію та давню історію України за кордоном, і співпраця з американськими та німецькими фахівцями з вивчення проблем доместикації коня і найдавнішого конярства, і фундаментальні роботи з вивчення і систематизації яскравих і самобутніх могильників маріупольського типу, і розв'язання таємниці походження слов'ян, і проблематика співвіднесення ареалів давніх культур з областями поширення архаїчних гідронімів, і багато іншого.

У 1991 р. при Українському товаристві охорони пам'яток історії та культури Д. Я. Телегіним був створений науково-дослідний центр “Часи козацькі”, який чимало зробив у вивченні козацької тематики. Улітку 1990 р. під час експедиції “Січі Запорозькі” дослідник здійснив опис Хортиці й тогочасного стану Січей Великого Лугу, більшість із яких затоплені: Томаківської, Базавлуцької, Микитинської, Чортотлицької, Покровської (Нової Січі), Кам'янецької і Олешківської¹. На основі цієї експедиції було створено фільм “Часи козацькі”, що тоді ж вийшов на екрани українського телебачення (режисер Т. В. Магар, оператор В. О. Тимченко). Замовником і власником цього фільму стало Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. Згодом було видано дослідження Д. Я. Телегіна про Запорозькі Січі². За його редакцією вперше в українській історіографії було підготовлено й видано навчальний посібник з археології козацтва³, а також у співавторстві з Іоною Винокуром написано окремий розділ “Пам'ятки козацьких часів” до підручника з археології України⁴.

Загалом за понад 50 років наукової діяльності Д. Я. Телегін видав близько 450 наукових і науково-популярних праць, опублікованих в Україні і за кордоном, у т. ч. 14 монографій. Його наукові досягнення відзначені Державною премією України, преміями ім. В. Хвойки та “Золотий скіф”.

Науково-дослідницька й організаційна діяльність Дмитра Яковича завжди була тісно пов'язаною з просвітницькою та викладацькою роботою. Протягом 1960-х рр. Дмитро Якович очолював учнівський археологічний гурток при Інституті археології,

¹ Телегін Д. Я. Січі запорозьких козаків низового Дніпра. – К., 1991. – 24 с.

² Його ж. Часи козацькі. Січі запорозькі: За письмовими та археологічними джерелами. – К., 1997. – 208 с.

³ Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст.: Навч. посібн. / Д. Я. Телегін (відп. ред.), І. С. Винокур, О. М. Тітова, І. К. Свешніков та ін. – К., 1997. – 336 с.

⁴ Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль, 2008. – С. 442–464.

багато з випускників якого стали фаховими науковцями з кандидатськими та докторськими ступенями. Згодом він понад 20 років викладав у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка та Київському художньому інституті за спеціально складеною ним програмою та створеним ним альбомом ілюстрацій. Набутий досвід був використаний Дмитром Яковичем під час написання спільно з Юною Винокуром підручника “Археологія України”, що витримав декілька видань (1994, 2004, 2008). Під науковим керівництвом і наставництвом Дмитра Яковича сформувалися десятки молодих науковців, що продовжують його справу.

Д. Я. Телегін був одним з ініціаторів створення і провідним діячем Товариства охорони пам’яток історії та культури України, де понад 20 років очолював секцію археології.

Слід також згадати про постійну участь Дмитра Яковича у редагуванні численних наукових видань: журналів “Археологія”, “Краткие сообщения Института археологии”, “Пам’ятки України”, щорічників “Праці Центру пам’яткознавства”, “Лаврський альманах” та ін.

Світла пам’ять про видатного археолога України Дмитра Яковича Телегіна завжди залишиться в історії української науки, в серцях колег, учнів, друзів та близьких.

Леонід Залізняк (Київ)

Мар’ян-Павло Васильович Коць (29 червня 1922 – 2 березня 2011). Ця світла людина належала до діяльних представників українства ХХ ст., які тісно пов’язали своє життя з розвитком видавничої справи і меценатством науки та культури. Мар’ян Коць народився 29 червня 1922 р. у Львові. Виростав і формувався як особистість у період, коли провідні українські діячі спрямовували свої зусилля на створення основ самоорганізації та розвитку українського народу, який у складних умовах існування прагнув виокремитися серед інших етносів, самоствердитися, відстояти власну історію, культуру, етнічні землі, а отже, реалізувати національну ідею. Під впливом праць І. Франка, А. Шептицького, М. Грушевського, І. Огієнка та інших видатних особистостей дедалі ширше розгоргалася боротьба за національні інтереси, що консолідувала зусилля свідомих українців. Здобувши освіту у Львові у філії Академічної гімназії, вихований на засадах цієї боротьби, у 1939 р. з приходом до Львова Червоної армії М. Коць за дорученням професора Володимира Кубійовича переїхав на Підляшшя. Там він протягом трьох років був директором української школи у с. Ганна (тепер – Hanna; Білопідляське воєводство, Республіка Польща). Проте у своїй діяльності не обмежувався господарсько-адміністративними справами. Своім першочерговим завданням розглядав виховання молодого покоління. “То був найщасливіший період у моєму житті”, – писав він згодом¹. Після повернення до Львова екстерном закінчив гімназію і вступив до Львівського політехнічного інституту.

Із переміщенням фронту на захід М. Коць опинився на території Німеччини, в американській зоні. Тут він став співробітником Української Національної Ради, яка 1948 р. у результаті порозуміння низки українських партій стала широкою політичною базою для реорганізації Державного центру Української Народної Республіки в екзилі. М. Коць услід за Андрієм Ливицьким та Ісааком Мазепою, разом з багатьма

¹ Коць М. “Комфорт і блага – то для мене не головне...”: Незаплановане інтерв’ю з людиною, яка не любить про себе розповідати // Хроніка-2000: Український культурологічний альманах. – К., 1999. – Вип. 31/32. – С. 380.